



**AYOLLAR MEXNAT MIGRATSIYASINING TARIXIY VA
NAZARIY ASOSLARI**

Rabiyev Bobomurod^(a) Ergashev Elyorbek Shodmonovich^(b)

^(a)Andijon davlat universiteti. "Oila va gender" ilmiy-tadqiqot instituti
doktoranti

^(b)Xo'jaligi va Agrotexnologiyalar Instituti qoshidagi akademik litsey tarix fani
o'qituvchisi

ANONTATSIYA

Maqola haqida ma'lumot
Qabul qilingan: 04.04.2024
Qayta qabul : 9.04.2024
Saytda mavjud : 1.05.2024

Muallif (lar)

***B.Rabiyev**
E.E.Ergashev



***Muallif bilan aloqa**
<https://orcid.org/0009-0001-2036-179X>

© Muallif. B.Rabiyev va boshqalar
UNIVERSAL xalqaro ilmiy jurnal

Ochiq ma'lumotlar:
<https://universaljurnal.uz/index.php/jurnal>

Maxfiylik bayonoti
Materialni istalgan vosita yoki formatda nusxalash va qayta tarqatish hamda maqoladan to'g'ri iqtibos keltirish va litsenziyasini ko'rsatish sharti bilan istalgan maqsadda foydalanish mumkin.

Kishilik jamiyatida xar bir xodisa kelib chiqish tarixiga ega, jumladan ijtimoiy-iqtisodiy jaryonlar xam. YEr shari doim xarakatda bo'lgani kabi, insonlar xam qadim zamonlardan beri ov uchun, yangi yerlarni kashf qilish uchun xamda kundalik turmush tarzni yaxshilash uchun turli joylarga ko'chib yurishgan bu esa fanda migratsiya deb nomlandi. Makolada ayollar migratsiyasi va ayol uy xizmatchilari migratsiyasi mintaqalar bo'yicha o'rganilgan.

KALIT SO'ZLAR

Migratsiya, uy xo'jaligi ishlari migratsiyasi, BMT malumotlari, Osiyo mamlakatlari, Afrika davlatlari.

ИСТОРИКО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ЖЕНСКОЙ ТРУДОВОЙ МИГРАЦИИ

Аннотация: Каждое явление в человеческом обществе имеет историю возникновения, включая социально-экономические тенденции. Поскольку земля постоянно движется, с древних времен люди перемещались в разные места для охоты, открытия новых земель и улучшения своей повседневной жизни, и в науке это называется миграцией. В статье рассматривается миграция женщин и миграция женщин-домработниц по континентом.

Ключевые слова. Миграция, миграция домохозяйств, данные ООН, страны Азии, страны Африки.

HISTORICAL AND THEORETICAL FACTS OF FEMALE LABOR MIGRATION

Abstract: Every phenomenon in human society has a history of occurrence, including socio-economic trends. Since the earth is constantly moving, since ancient times people have moved to different places to hunting, discover new lands and improve their daily lives, and this is called migration in science. The article examines the migration of women and the migration of female housekeepers by region.

Keywords. Migration, household migration, UN data, Asian countries, African countries

KIRISH

Iqtisodiyotning xalqarolashuvi, va mamlakatlarning notekis rivojlanishi, dunyo, mehnat migratsiyasi misli

ko'rilmagan ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy ahamiyatga ega bo'lgan, hodisaga aylandi. So'nggi bir necha o'n yilliklar davomida barqaror mehnat migratsiyasi yangi mehnat bozori va asosan muhojirlar bilan band bo'lgan ish turlarini taqsimlanishiga olib keldi.

Aholi migratsiyasi- bu inson hayotining barcha ijtimoiy-iqtisodiy jihatlariga ta'sir ko'rsatadigan global hodisa. Bu hududlarning iqtisodiy salohiyati bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ekologik va atrof-muhitni yaxshilashga hissa qo'shishi mumkin.

Qoida tariqasida, migratsiya jahon iqtisodiyotidagi iqtisodiy vaziyatning o'zgarishi, yangi mehnat bozorlari, to'ldirilmagan iqtisodiy bo'shliqlar va bandlikning yangi turlarining shakllanishi bilan bog'liq. Ko'pchilik nazarida migrant ishchi deganda erkak kishi ko'z oldimizga keladi ammo so'ngi paytlarda migrant ishchilar orasida ayollalar salmog'i ortib bormoqda, ayollarning mehnat migratsiyasiga jalb etilishining ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlarini xam mavjud bo'lib uni xam individual, ham ijtimoiy darajada ko'rib chiqilishi mumkin. Ko'pgina ayollar uchun mehnat migratsiyasi ijobiy jihatini olsak yangi tenglik dunyosiga eshik ochadi, bu yerda ular zulm va kamsitishlardan aziyat chekmaydilar. Shuningdek iqtisodiy erkinlikni taminlaydi, qabul qiluvchi mamlakatlarga kelsak, ishchi ayollarning mehnat faoliyati davlatlarga foyda keltirib ularning hayot sifatini tom ma'noda o'zgartiradi.

TADQIQOT METODLARI. ADABIYOTLAR SHARHI

Xalqaro qonunlarga ko'ra inson huquqlari ta'minlashga qaratilgan bir qator muhim hujjatlari mavjud. Ulardan ba'zilari nafaqat fuqarolar va migrantlarga fuqaroligi bo'lmagan shaxslarga ham tegishli. Birlashgan Millatlar Tashkilotining tegishli hujjatlariga quyidagilar kiradi:

1. Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi 1948 yil.

2. Barcha mehnat migrantlari va ularning oila azolarining huquqlarini himoya qilish to'g'risidagi xalqaro konvensiya 1990 yil.

3. Irqiy kamsitishning barcha shakllariga barham berish to'g'risidagi xalqaro konvensiya 1965 yil.

4. Ayollarga nisbatan kamsitishning barcha shakllariga barham berish to'g'risidagi konvensiya 1979 yil[1].

STATISTIK MA'LUMOTLAR VA ULARNING TAHLILI

Ayollar mehnat migratsiyasi zamonaviy iqtisodiyotning ajralmas qismi xisoblanadi. BMT ning malumotlariga ko'ra 1940-yildan to xozirgacha ayollar migratsiya oqimi rivojlanib kelmokda. 1960- yilda xar yuz erkakga 47 ta ayol to'g'ri kelgan bo'lsa yil sayin ularni miqdori ortib borgan, 1990- yilda 48 ta, 2000- yilga kelib 49 taga oshgan.

2005- yilda ayol migrantlar umumiy migrantlar sonini deyarli yarmini tashkil etdi 49.6% foiz. Rivojlangan davlatlarda ishchilar orasida migrant ayollar ulushi ko'p bo'lsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda esa 45.5% foiz, Fors

ko'rfazi davlatlarda esa mehnat muxojirlar sonini 29% foizini tashkil etadi[1].

Osiyoda ba'zi mamlakatlardan ayollarning migratsiyasi yerkaklar migratsiyasidan oshib ketdi. Aksariyat hollarda ayollar Sharqiy Osiyo, yaqin Sharq va boshqa mintaqalardagi qo'shni mamlakatlarga mustaqil ravishda ko'chib borishadi. Ayol mehnat muhojirlarini jalb qilishning asosiy markazlari G'arbiy Osiyoda, shuningdek Sharqiy va Janubi-Sharqiy Osiyo mamlakatlarida joylashgan. Ushbu ikkala mintaqada ham barcha xalqaro migrantlar orasida migrant ayollarning ulushi 1980- yildan boshlab tez o'sishni boshladi.

1990-yillarning o'rtalariga kelib xar yili taxminan 800 ming osiyolik ayollar yaqin sharqning rivojlangan mamlakatlariga uy ishlariga yordamchi sifatida ishlash uchun ko'chib kelishgan[2].

2- jaxon urushidan keyin 1950-yillardan boshlab shimoliy Amerika ko'chib kelganlar orasida ayollar salmog'i yuqori bo'lgan. Ularning aksariyati yevropalik malakali mutaxassislar bo'lgan va bu tarixda mashhur "oqillar ko'chishi" deb nomlangan[3].

Afrikaning iqlim sharoiti kasalliklar unumdor yerlarning kamligi ochlik tabiiy sharoit va boshqa ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy sabablarga ko'ra mintaqadan ayol mehnat muxojirlari ko'payishiga sabab bo'ldi. 2005-yilda 17 mln ayol migrant orasida 47 % foizi afrikalik ayol migrantlar bo'lgan. 1960-yilda esa 42% foiz bu mehnat muxojirlari

asosan YEvropa va Shimoliy Amerika xududlarida mexnat qilishgan.[4]

Tarixdan malumki YEvropaning bir qancha rivojlangan davlatlari jumladan Ispaniya, Portugaliya, Buyuk Britaniya, Fransiya Afrika materigida o'z mustamlakalarini barpo etgan. Xozirga qitada mustaqil davlatlar paydo bo'lgan bo'lsada YEvropa tillari saqlanib qolgan, bu esa ayollarning YEvropa davlatlariga erkin migratsiya qilish imkonini beradi. Misol uchun Fransiyada Senegal shaharlarida taxsil olgan xamshiralar soni ortib bormoqda. Shuningdek Nigeriyadan Saudiya Arabistonga, Gana, Janubiy Afrika va Zimbabedan Kanada, Angliya Aqshga faol ravishda ko'chib bormoqda.

Ayollar migratsiyasini xududlar kesimida taxlil kilinganda, tarixdan arab mintaqalaridan ishchi ayollar boshka joydan xududlardan kelgan muxojirlardan ko'ra kamroq bo'lgan. Bunga asosiy sabab ijtimoiy-diniy meyorlarni saqlanib kolganligidadir. Ammo xozirga kelib diniy erkinlik (tolerantlik) xalol oziq-ovqatlarning mavjudligi tufayli arab davlatlaridan xam ayollar migratsiya uchun xorijiy davlatlarga chiqmoqda.

Uy ishi ayol ishchilarning xalqaro migratsiyasini rag'batlantiruvchi eng yirik tarmoqlardan biridir. Bu ko'proq Shimoliy Amerika, G'arbiy YEvropa va Sharqiy Osiyoda xududlarda keng tarqalgan. Ayollar ishchi kuchi sifatida uy ishlarida yordam berishadi shuningdek qariyalar, bolalar va kasallarga g'amxo'rlik qilish xam shular jumlasidandir. Bu jarayonlarning barchasi dastlab Osiyo, Lotin Amerikasi xamda Karib dengizidan, boshlangan bo'lsa, xozirda esa Afrikadan ayollarning katta oqimini migrant sifatida yetakchilik qilmoqda.

Chyet elga kelganlarida, ular har doim ham mamlakatni tark etish paytida ularga taklif qilingan faoliyat bilan shug'ullanmaydilar.

Xorijda ayollarini ish bilan ta'minlash turlarining quyidagicha tasnifini berish mumkin:

➤ davlat xizmatlari (mehmonxonalar, klinikalar, restoranlar, sotuvchilar, tozalovchilar va boshqa oddiy darajadagi ishchilar.);

➤ Uy xizmatlari (enagalar, oshpazlar, kasalga qarovchi hamshiralar, uy xizmatkori, va hokazo.);

➤ Ko'ngilochar joylar (restoranlarda raqqosalar, shou dasturlar ishtirokchilari va boshqalar.);

➤ Tibbiy va sog'lomlashtirish xizmatlari (massaj, sauna va boshqalar.);

➤ Kasbiy bandlik (gid xizmatlari, ta'lim, sog'liqni saqlash);

➤ Davlat va madaniy xizmatlar sektori (tarjimonlar, volontorlik, turizm va boshqalar.);

➤ Sanoat ishlab chiqarish (tikuvchilar, mayda ishlab chikarishlar va boshqalar.)[5].

Yukoridagi ishlar ayollarning uyga qaytishi bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ish joyidagi shart-sharoitlari ularning chet elda ishlash shartlariga va muvaffaqiyatiga bog'liq.

Mexnat bozorida orasida Osiyolik ayollarga qiziqish katta. Ko'pincha Osiyolik ayollar qarindoshlar, do'stlar va oilaviy rishtalar orqali

amalga oshiriladigan migratsiyaning imkoniyatlari haqidagi ma'lumotlarni boshqa manbalardan ko'ra ishonchliroq xisoblashadi. Ko'pchilik chet elda qarindoshlari oldiga borib, u yerda qolish afzal ko'rishadi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, Shri-Lankada ayollarning 32% tanish-bilishlar va qarindoshlik aloqalar orqali migratsiya qilishadi, 16,5% esa turmush o'rtog'i orqali xorijga ishlashga borishadi, qolganlari esa o'z taqdirini xususiy agentliklarga ishonib topshirishadi[6].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xalqaro tashkilotlarning xisobotiga ko'ra 2030-yilga kelib 575 million kishi qiyin sharoitda yashashi taxmin qilinmoqda. Xozirgi kunda ayollarning 10,3 foizi o'ta qashshoqlikda yashamoqda, kunlik daromadi 2.15 dollarga teng. Shu sababli ishsizlik yuqori bo'lgan mintakalarda ayollarni tegishli soxalarda o'qitib xorijga ishga yuborish maksadga muvofiqdir[7].

O'zbekiston tashqi ishlar migratsiya agentligi tomonidan janubiy Koreya

respublikasiga 2.5 ming va Germaniya federatsiyasiga xamda Turkiya davlatiga xamshira diplomiga ega bo'lgan ayollarni uy sharoitida qariyalarni parvarishlash uchun ish o'rinlari bo'yicha xujjatlar imzolandi[8].

Shu bilan birga, migrant ayollar odam savdosi qurboni bo'lib zamonaviy qullik shakllaridan tortib, maishiy ekspluatatsiyaga qadar turli xil xavf-xatarlarga duchor bo'lmoqdalar, bazan uy ishchi xizmatchilarga yetkazilgan zarar odamlar uchun qonuniy migratsiya to'liq ishlamayotganidan darak beradi. Odam savdosi nafaqat bitta ishchiga shuningdek, milliy xavfsizlik va barqarorlikka putur yetkazadi. Mehnat migratsiyasi xavfini kamaytirish zarurati mavjud, buning uchun muhojirlarni himoya qilishga qaratilgan strategiya va chora-tadbirlarni ishlab chiqish va amalga oshirish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Rabiye B.B. O'zbekistonlik ayollar migratsiyasi.(Rossiya federatsiyasi misolida) Economy and Innovation ISSN: 2545-0573 Volume: 34 | 2023
2. <https://news.un.org/ru/news/topic/migrants-and-refugees>
3. Migration and Gender // Asia Research Institute. Migration Cluster. Rejim dostupa: <http://www.ari.nus.edu.sg/articleview.asp?Id=188>
4. https://www.researchgate.net/publication/290779560_The_history_of_brainain
5. Paola Degani Front.Hum.Dyn.,17May2022Sec.Dynamicsoft Migration and Im)Mobility Volume4-2022 | <https://doi.org/10.3389/fhumd.2022.818351>.
6. Mapping vulnerability amid mixed migration flows. The reality of severe labor exploitation from a human rights perspective. <https://doi.org/10.3389/fhumd.2022.1073606>.

7. <https://www.referat911.ru/Ekonomicheskaya-geografiya/trudovaya-migraciya-zhenshin/54679-1474078-place2.html>
8. Berg P.A., Kalleberg L., Appelbaum E. Balancing work and family: the role of high-commitment environments // *Industrial Relations*. 2003. № 42(2). P. 168–187.
9. <https://xorijdaish.uz/>
10. Cealey-Harrison W., Hood-Williams J. More varieties than Heinz: Social categories and sociality in Humphries, Hammersley and beyond // *Sociological Research Online*. 1998. Vol. 3. № 1. URL: <http://www.socresonline.org.uk/3/1/8.html>.
11. The Sustainable Development Goals Report 2023: Special Edition – Towards a Rescue Plan for People and Planet (United Nations publication, 2023).
12. Rameen Siddiqui, “An intersectional approach to poverty and inequality”, *Modern Diplomacy*, 20 April 2023.
13. Ginette Azcona and Antra Bhatt, “Inequality, gender, and sustainable development: measuring feminist progress”, *Gender and Development*, vol. 28, No. 2 (2020).